

Inkoo Orslandet Bjurs arkeologinen inventointi 2022

Timo Jussila

Tilaaaja: Metsähallitus

Sisältö

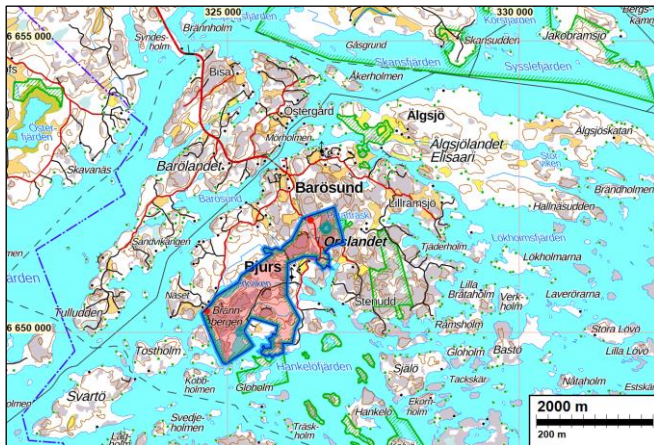
Perustiedot	2
Yleiskartta	3
Vanhoja karttoja	4
Inventointi	5
Lähteet	6
Kohteet	6
Kartat kohteista 1 Petars, 2 Gammelby ja 3 Petaträsk	6
1 Inkoo Bjurs (Ors) Petars	8
2 Inkoo Ors Gammelby	11
3 Inkoo Ors Petaträsk	15
Kartta Lounaispään havainnot 4-7	17
4 Inkoo Bjurs Byxsäckudden	18
5. Inkoo Bjurs Knäppbacka	19
6 Inkoo Bjurs Brännbergen	19
7. Inkoo Bärosund Verkviken	20

Kansikuva: Alueen lounaispään luoteisnurkkaa luoteeseen. Tällä kohdalla, kallion juurella on rantavedessä 1500-luvun hylyn jäännökset.

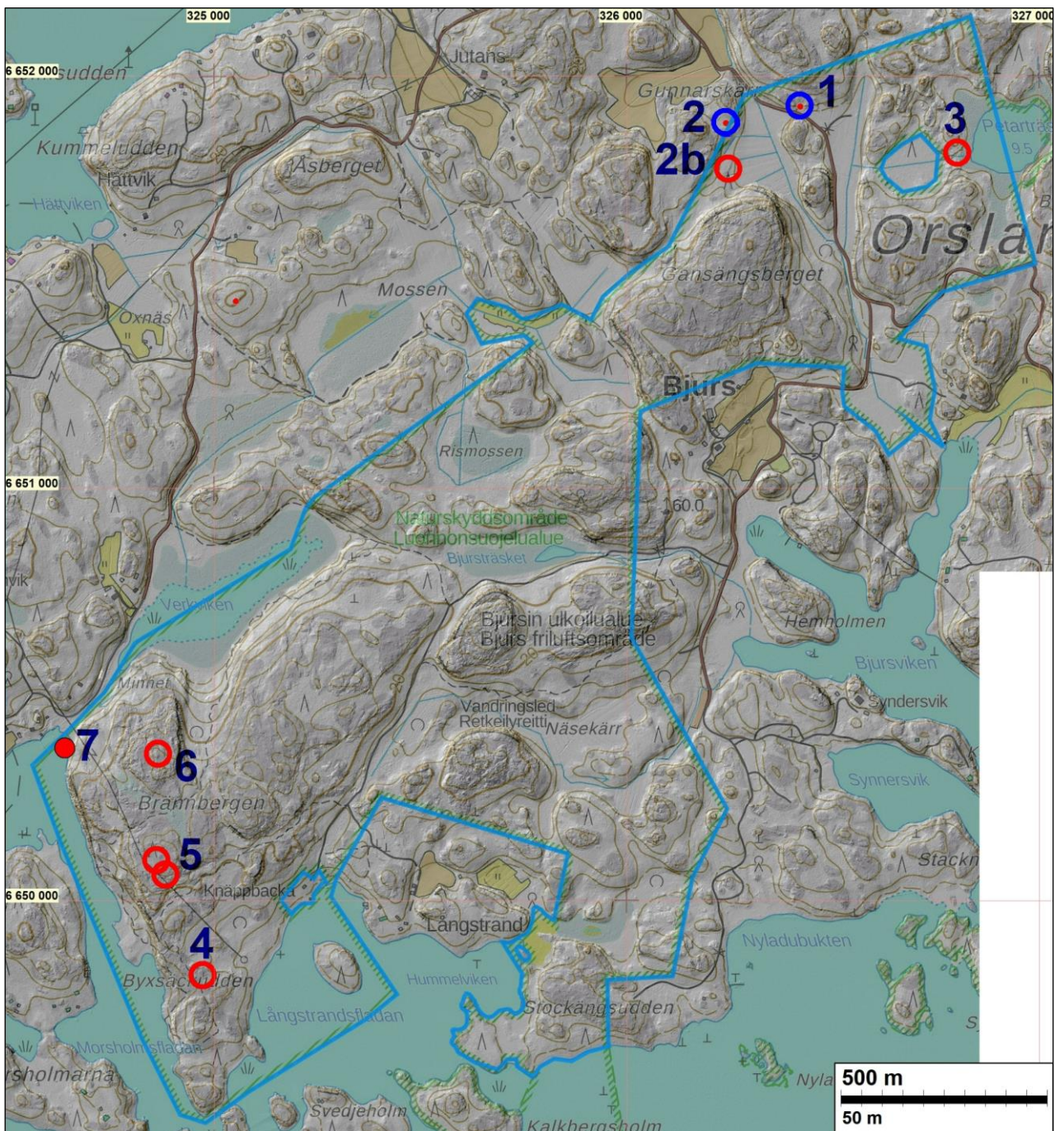
Perustiedot

- Alue:* Bjursin kylän maille muodostettu luonnonsuojelualue Inkoon Orslandetissa.
- Tarkoitus:* Selvittää alueen kiinteät muinaisjäännökset ja muut arkeologiset suojelukohteet.
- Työaika:* Maastotyö 22.10. ja 23.10.2022.
- Tilaaja:* Metsähallitus.
- Tekijät:* Timo Jussila.
- Tulokset* Alueelta tunnettiin ennestään kolme muinaisjäännöstä, joista yksi, oletettu vanha historiallisen ajan tonttimaa, on merkitty sijaitseväksi aivan alueen rajalla (Ors Gammelby, raportin kohde 2) ja yksi on vedenalainen hylyn jäännös (Verkviken, 7). Kolmas paikka on oletettu vanha tonttimaa (Bjurs Petars, 1).
- Oletetuilla vanhoilla tonttimaille ei havaittu asutukseen tai muinaisjäännökseen viittaavaa ja myös aiemmat havainnot ovat olleet vähäisiä ja tulkinnan varaisia. Nämä kohteet eivät täytä kiinteän muinaisjäännöksen kriteereitä ja ehdotan niitä poistettaviksi tai muiksi kohteiksi.
- Peträskin lasku-uoman suulla 1600-luvulla sijainneesta myllystä (3) en havainnut selkeitä jälkiä maastossa. Alueen lounaispään kallioilla havaitsin mahdollisen raja-merkin (4) johon ei kuitenkaan löytynyt mitään rajaa vanhoista kartoista. Alueella on myös moderneja kivilatomoja (5) ja kolmiopiste, jossa kivistä tehty latomus (6)
- Selityksiä:* Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta syyskuussa 2022, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 12/2022. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n palvelimella ja sen varmuuskopioilla, joissa myös raportti ikään kuin alkuperäisenä.

Yleiskartta

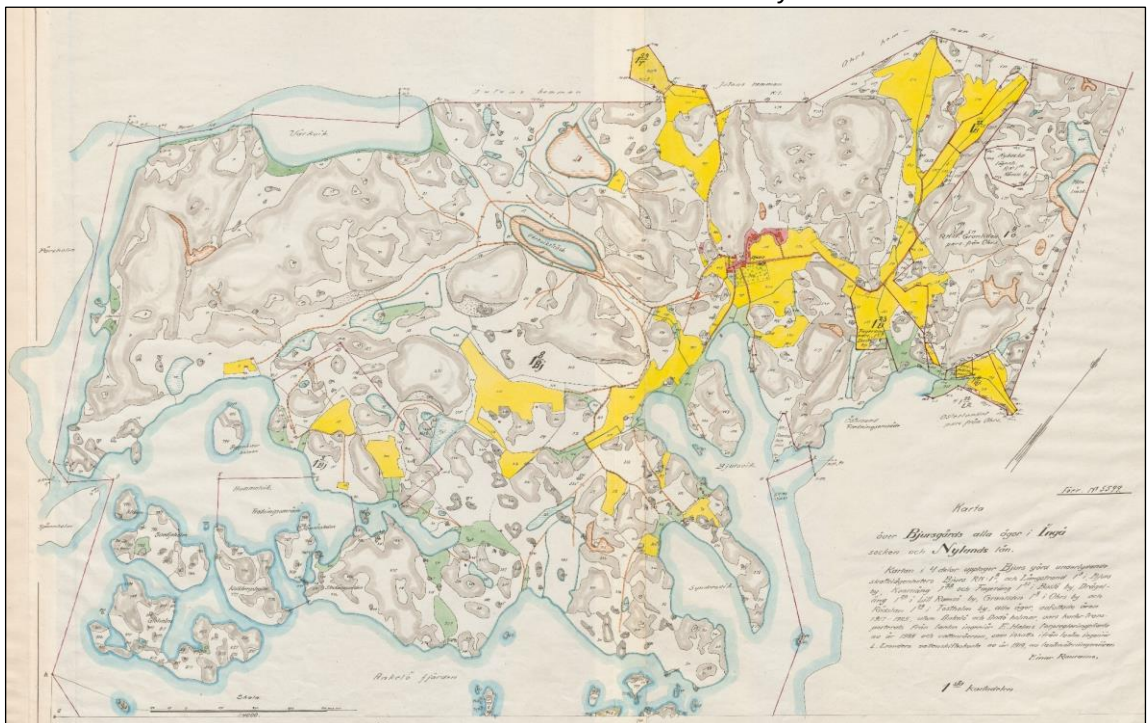
Tutkimusalue rajattu sinisellä viivalla Ra-
portin kohteet renkain ja raportin kohde-
numero.

Vanhoja karttoja

Bjursin maiden kartta v. 1769. Koillisosassa oleva pieni kylän alue sekä Orsin maat (jossa mm. Petaträsk) eivät tässä kartassa ole, ne on piirretty Orsin karttaan (sama kartoitus ja karttasarja) josta ote sivulla 7. Tonttimaan ja vanhojen peltojen alue ei kuulunut tutkimusalueeseen, Muutoin kartalle ei ole tutkimusalueelle mitään mielenkiintoista merkitty.

Ote Bjursin lohkomiskartasta v. 1925 – muutokset maankäytössä suhteellisen vähäisiä verrattuna 1700 lukuun. Tonttimaa sama, peltoja tullut lisää. Petaträsk, Petars ja Gammelby kartan oikeassa yläkulmassa.

Inventointi

Metsähallituksella on käynnissä ”Kulttuuriympäristön inventoinnit” -projekti, minkä tarkoituksena on kattavasti inventoida Metsähallituksen metsiä Keski- ja Etelä-Suomessa, sekä toteuttaa metsien tunnettujen kulttuuriperintökohteille kuntokatselmointi. Metsähallitus tilasi osana projektia Mikrolitti Oy:ltä eräiden osa-alueiden arkeologisen inventoinnin, joista yksi oli Inkoon Orslan-deissa sijaitsevan Bursin alueen inventointi. Bjursin inventoinnin teki Timo Jussila lokakuun lopulla 2022 työn kannalta mitä parhaimmissa olosuhteissa.

Alueella on inventoitu ainakin jossain määrin historiallista aikaa v. 2007 (Haggren & al.). Vuonna 2012 tehdyssä Inkoon Saariston alueen inventoinnissa käytiin tälläkin alueella mutta vain vähäisesti ja aivan ranta-alueilla ja saarissa.

Alue sijoittuu merenpinnan tason ja 40 m korkeustasojen välille. Alue on kallioista – laajoja avokalliomäkiä, sekä kallioiden välisiä laaksoja, joissa maaperä vaihtelee soraisesta hiekasta silttiin. Topografia on hyvin vaihteleva ja jyrkkä. Alueen korkeimmat kohdat ovat nousseet Itämerestä sen Litorinamerivaiheen alussa n. 7000 eKr. Pitkäaikainen Litorinatransgression aikainen (6700 – 5500 eKr.) rantataso on alueella n. 38 m tasolla – alueella on tuolloin ollut vain muutamia pieniä luotoja. 20 m tasolle vesi oli laskenut kivikauden lopulla, jolloin alueella oli useita jo laajempiakin kalliosaaria. Noin 10 m tasolle vesi oli laskenut 600 eKr. mennessä. Alueella voi siis sen korkeustasojen puolesta sijaita esihistoriallisia muinaisjäännöksiä kivikaudelta (käytännössä kivikauden lopulta) rautakaudelle.

Alue kuuluu kokonaisuudessaan Bjursin kylään (yksittäistalo). Kylän vanha ja edelleen käytössä oleva tonttimaa jää tutkimusalueen ulkopuolelle. Vanhojen karttojen mukaan tutkimusalueella ei ole ollut historiallisella ajalla eikä ole edelleenkaan kiinteää asutusta – alavissa kalliolaaksoissa on ollut peltoja ja niittyjä. Alueen koilliskulmassa olevassa, puoliksi Orsin maihin kuuluvan Petaträskin lammen laskuojan suulla on ollut kausimylly 1600, mahdollisesti vielä 1700 luvullakin.

Ennen maastotyötä tarkasteltiin inventointialuetta kuvaavia vanhoja karttoja sekä Museoviraston Museoverkon karttapalvelun rinnevarjostepistepilveä (tarkempaa 5p versiota joka poistettiin käytöstä marraskuussa 2022), josta etsittiin merkkejä muinaisjäännökseen mahdollisesti viittaavista maarakenteista ja pinnanmuodoista. Siinä ei havaittu mitään arkeologisiin jäännöksiin viittaavaa.

Maastossa inventointialue tutkittiin silmämääräisesti havainnoimalla sekä lapionpistoja tehden. Noin puolet maastotyöstä kohdistui alueen koillisosaan, missä sijaitsevat kaksi ennestään tunnettua kohdetta ja Petaträsk lampi. Näiden ympäristöä tarkasteltiin maastossa laajalti ja kattavasti. Muta aluetta tarkasteltiin maastossa pistokokein: lounaisosan Brännbergetin ja Byxsackuddenin kallioalueen katsoin melko kattavasti länsiosaltaan ja itäosan kallionlakea tallustellen. Etelässä tein lyhyen kävelyretken Stockänsuddenin kalliolla. Bjursin talon pohjoispuolisen Gansängsbergetin katsoin melko kattavasti ja tein pienen pistokävelyn sen lounaispuolelle Rismossen itäpuolen kallioille.

Pyrin tähyilemään rantakallioilta ja niiden rinteiltä mahdollisia hautaröykkiöitä – en havainnut sellaisia. Esihistoriallisille asuinpaikoille hyvää maastoa – vähäkivistä ja hiekkaista maata – havaitsin Bjursin talon pohjoispuolella olevassa kapeassa kallioiden välisessä suojaisessa laaksossa n. 15-25 m tasoilla. Paikalla näkyi myös vanhoja ja pieniä hiekanottokuoppia. Tein alueelle koekuoppia mutta en havainnut mitään kivikauteen viittaavaa. Kivikauden kulkijat eivät ilmeisesti ole huomanneet mainiota valkamapaikkaa ja hyvää asuinpaikkamaastoa tai sitten onni ei ollut minulla myötä. Samanlainen mainio hiekka-alue, noin 15 m tasolla on Brännbergenin itäpuolen laaksossa missä rantaan menevä tie leikkaa hiekkakerrostumia (ja yksi isompi vanha hiekkakuoppa). Mitään mainittavaa en tieleikkauksissa ja muutamissa koekuopissa havainnut.

Inventoinnin tuloksena alueelta löytyi yksi mahdollinen rajamerkki, johon ei kuitenkaan vanhoissa kartoissa liity mitään rajaa (kohde 4). Merkillinen tapaus. Samaisella alueella Brännbergenin kallioilla on nykyaikaisia kivirakennelmia. Rantavedessä on hylky (7) jota en tarkastanut.

Alueen koillisosassa sijaitsevat muinaisjäännökset, oletetut vanhat tonttimaat Ors Gammelby ja Petars totesin olemattomiksi. Gammelbyn eteläpuolella - etäällä muinaisjäännöspisteestä - on kuitenkin kivikasa, jota ilmeisesti tai ehkä on aiemmin arveltu uuninraunioksi. Se vaikuttaa nykyaikaiselta. Petaträskin vanhan myllyn tienoilla en saanut havaintoja vanhasta myllystä.

3.12.2023

Timo Jussila

Lähteet

Brotherus, S, 1693: Geometrisk Charta och Beskrifning uppå Esping, Barö och Ors Byars i Ingå sochn dels Raseborgs Lähns Västråä Del.

Alenius, Haggren, Jansson & Miettinen 2004: Ulkosaariston asutuksesta autiokyläksi – Inkoon Ors poikkitehtellisenä tutkimuskohteena. SKAS 1/2004.

Haggrén, Heinonen ja Terävä 2007: Keskiaikaisten muinaisjäännösten inventointi Läntisellä Uudellamaalla (Inkoo, Karjaa, Kirkkonummi, Pohja, Siuntio, Tammisaari). Ekenäs museum/Tammisaaren museo.

Ihn, Gottfried 1769: Geometrisk Charta öfver Ors-Landet uti Nyland, Raseborgs Västra Härad och Ingå Sockn. Maanmittauslaitos.

Jansson H ja Latikka J, 2002-2003: Länsi- ja Keski-Uudenmaan saariston ja rannikkoalueiden inventointi, Helsingin yliopisto.

Laakso, Poutiainen & Rostedt 2012: Inkoo sisäsaariston muinaisjäännösinventointi. Mikroliitti Oy.

Peruskartta 2014 10, 1967 ja 1972 ja 2013 12, 1968 ja 1982. Maanmittauslaitos.

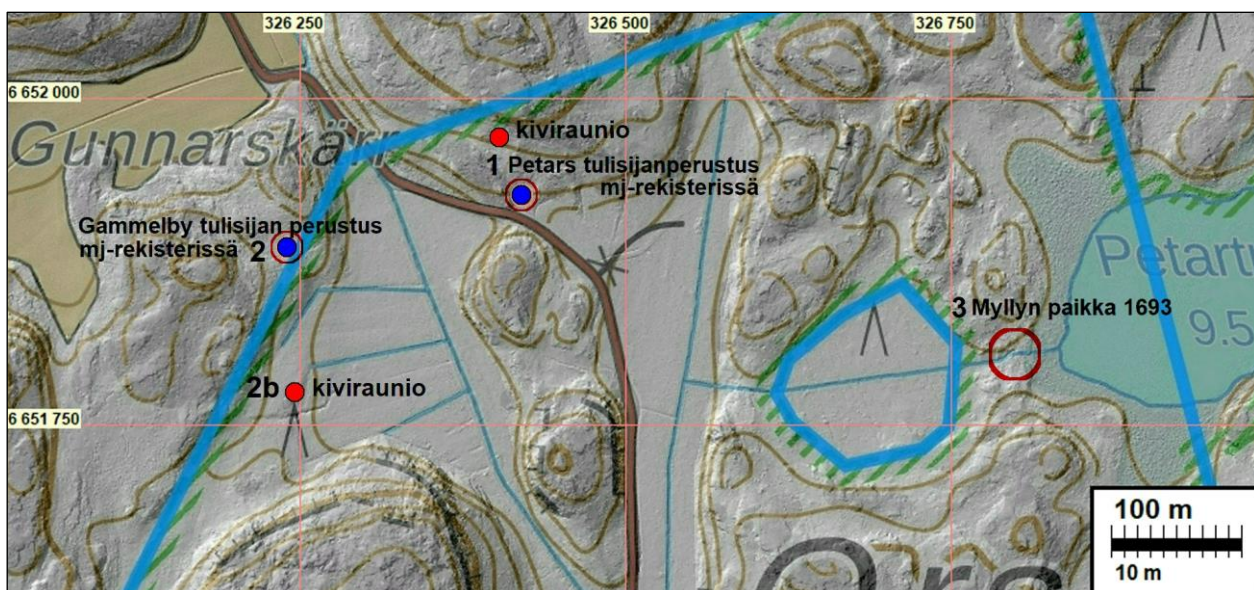
Rauramo, E, ja Holm E, 1917 – 1924: Karta över Bjursgårds alla ägor i Ingå socken och Nylands län. Förättning no 5599. Maanmittauslaitos,

Pitäjänkartta, Inkoo 1844. Maanmittauslaitos.

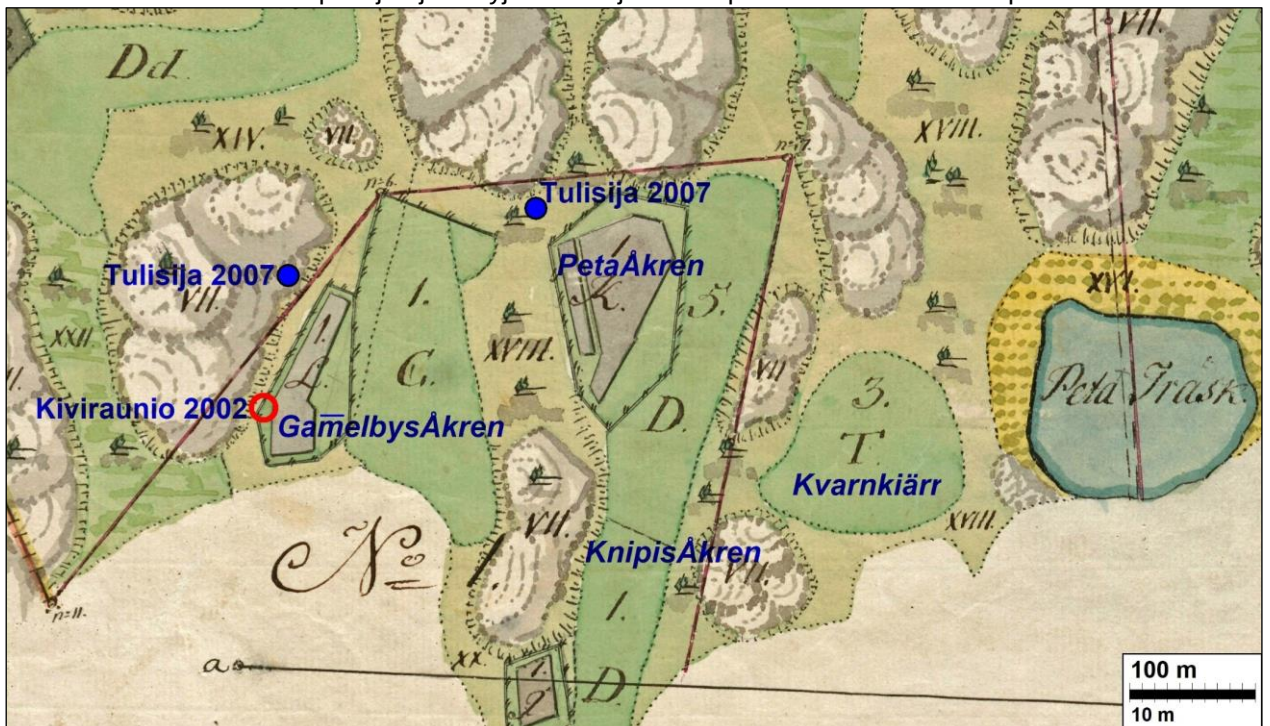
Senaatinkartta IV:24, 1872. Maanmittauslaitos.

Kohteet

Kartat kohteista 1 Petars, 2 Gammelby ja 3 Petaträsk

Alla ote v. 1769 Orsin kartasta, jossa myös Bjursin koilliskolkka. Sinisellä olen merkinnyt kartan selityksissä mainitut peltojen ja niittyjen nimet ja sinisin palloin v. 2007 havaintopaikat

Oikealla harmaalla on pelto nimeltä Gamelbys (Gammelbys) Äkren. Sen perusteella on v. 2007 alueelta etsitty merkkejä vanhasta asutuksesta. Toinen "Gamla By" merkintä on Brotheruksen 1693 kartalla tästä 350 m pohjoiseen, Voisiko tämän pellon nimi kuitenkin viitata siellä sijainneeseen Norrbyhyn (muinaisjäännös. 1000012199), jonka peltoja on ollut heti kalliomäen pohjoispuolella.

1 Inkoo Bjurs (Ors) Petars

Mj tunnus: 1000012851
 Status: Ei mitään aiemmin: kiinteä muinaisjäännös
 Tyypä: Ei mitään aiemmin: asuinpaikat, kyläpaikat
 Ajoitus: Ei mitään aiemmin: historiallinen

Koordinaatit muinaisjäännösrekisterissä: N 6651926 E 326420, tulisijan perustus. Paikalla ja lähistöllä ei kuitenkaan nyt ole mitään tulisijalta vaikuttavaa.

Tutkimukset Haggrén, G, Heinonen, T, Terävä, E, 2007. Keskiaikaisten muinaisjäännösten inventointi Läntisellä Uudellamaalla.

Kuvaus *Haggren & al 2007:*

Inkoon Orslandetin saaren keskellä sijainnut Petarsin talo tunnetaan vain paikan nimistöstä. Talo lieenee autoitunut jo keskiajalla. Tonttimaan sijaitsee etelään viettävällä kallioisella rinteellä, jonka alaosan halki kulkee paikallistie. Tien pohjoispuoliossa ojaleikkauksessa erottuu paikoin palanutta savea ja runsaasti hiiltä, jotka liittyvät ainakin osittain tuhoutuneeseen tulisijanperustukseen. Ylempänä rinteessä on kaksi matalaa tulisijanperustusta. Niistä toista ympäröi hyvin hiilipitoinen maa. Rinteessä on myös 1800-1900-luvulle ajoittuvan rakennuksen perustus, jonka alueella on mm. tiilimurskaa.

Muinaisjäännösrekisteri: edellä kerrotun lisäksi rekisterissä todetaan "Petarsin tonttimaata tutkittiin arkeologisin kaivauksin kesällä 2008"

Jussila 2022:

Alueella ei ole mitään. Tien ojassa oletetun muinaisjäännöksen kohdalla, kalliosta etelään ei ole tiiltä eikä hiiltä metsäalueen kohdalla, kallion ja vanhan pellon välillä. oja. Tulisijanperustuksia ei alueella ole. Usean tunnin kestänyt alueen tarkastelu sentti sentiltä, silmin havainnoimalla, heinikkoa tallomalla, lapiolla luotaamalla ei antanut mitään havaintoa mistään tulisijan pohjalta vaikuttavasta rakenteesta.

Tien pohjoispuolista ojaa on avokallion ja vanhan pellon välillä n. 15 metrin matkalla metsän reunassa. Tein matalaan ojaan useita koepistoja niin että ojan seinämä oli esillä. Niissä ei ollut muuta kuin hiesuista maata – en siis havainnut merkkejä palaneesta savesta tai hiilestä. Vanhan pellon kohdalla en oja tutkinut.

Muinaisjäännösrekisterissä sanotaan alueella tehdyn koekaivausta v. 2008 ja Haggren & al. kertovat SKAS 1/2004 artikkelissaan, että Petarsin alueella on tarkoitus tehdä tutkimuksia v. 2004. Koetutkimuksesta ei näkynyt maastossa merkkejä, mutta yhdessä kohdin kallion kupeessa, noin 15 m tiestä, jokseenkin sillä kohdalla mikä on muinaisjäännösrekisterissä kohteen koordinaattina perusteena tulisijan perustus, on muutaman neliön alalla ympäristöstä poikkeava varpukasvillisuus. Olisiko se vanha kaivausalue? Museoverkosta ei kuitenkaan löydy raporttia alueella tehdyistä tutkimuksista eikä myöskään löytöluetteloista.

Mäen päällä tasanteella on isohko kiviraunio, pääosin lohkokivistä, jossa tiilimurskaa (N 6651970 E 326403). Kyse on aivan ilmeisesti Haggenin & al. mainitsema 1800-1900-luvun rakennuksen perustuksen jäännös. Vanhoilla kartoilla alueelle ei ole rakennuksia merkitty, joten niiden perusteella ei voi jäännöstä ajoittaa. Kiviraunio vaikuttaa kuitenkin selvästi nuorelta.

Yhteenveto: Alueella ei nyt ole havaittavissa mitään merkkejä vanhasta asutuksesta. Alueella en havainnut tulisijanpohjia, hiiltä tms. merkkejä vanhasta ihmistoiminnasta missään muualla kuin mäen laella, jossa on moderni kiviraunio. Vanhoilla kartoilla 1769–1990 ei alueella ole mitään muuta kuin niitty ja pelto joka edelleen erottuu maastossa hyvin. Alue ja paikka on valokuvien perusteella sama mitä Haggren & al. kuvaavat 2007 raportissaan, joten kyse ei ole paikannusvirheestä.

Petarsin tonttimaan paikannus perustuu käsittääkseni maastohavaintoihin. Vanhoilla kartoilla ei ole mitään sellaisia merkintöjä, jotka antaisivat aihetta sijoittaa jo varhain autioituneen tonttimaan tälle kohdalle ja alueelle. Alueella ei kuitenkaan ole nyt näkyvissä minkäänlaisia merkkejä vanhasta asutuksesta (lukuun ottamatta mäen päällä olevaa modernia rauniota).

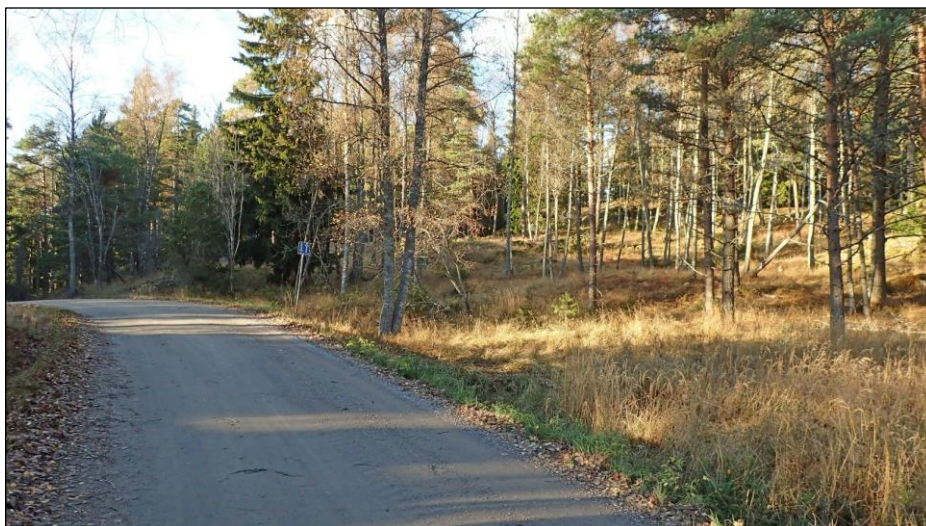
Muinaisjäännös ja tonttimaa oletus tällä alueella perustuu maastohavaintoihin:

- tien ojassa on hiiltä ja palanutta savea.
- kallioisessa rinteessä on kaksi tulisijan pohjaa

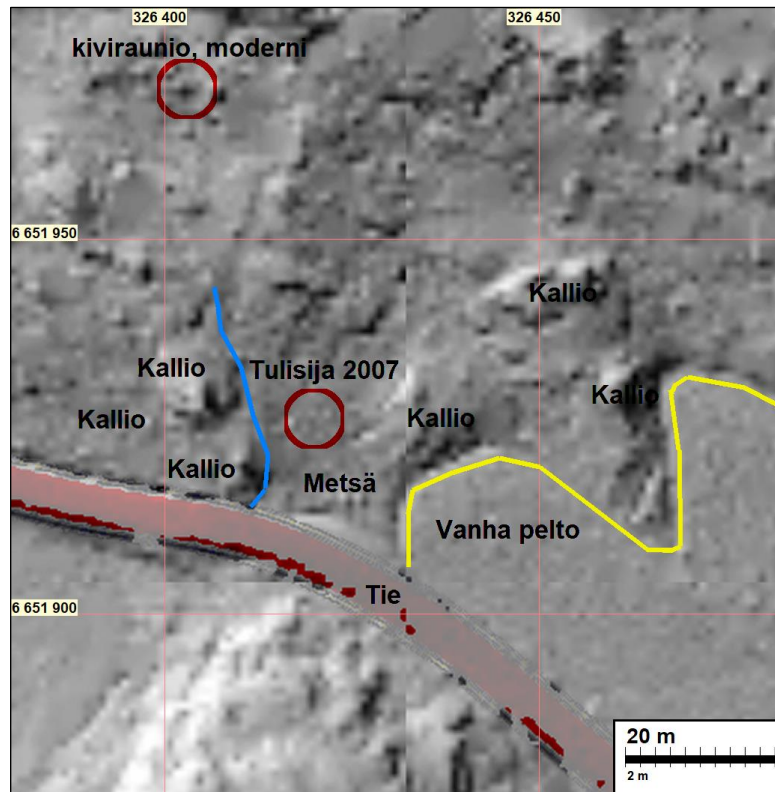
sekä arkistotietoon Petarsin talosta ja viereisen pellon nimeen PetaÅkren 1769 kartalla. Ajoittavia löytöjä ei alueelta ole saatu, eikä myöskään muita todistetta asumisesta tällä alueella. Havaitut rakenteet ja muut havainnot ovat tulkinnanvaraisia - niitä ei nyt löydy.

Tien ojassa - metsän kohdalla - ei nyt ole havaittavissa hiiltä eikä palanutta savea (palamatonta kyllä, maaperä on saveksista). Alueella ei ole havaittavissa liedenpohjiksi arveltavia rakenteita eikä muitakaan rakenteita. Alue missä tonttimaan on sanottu olevan (kartta ja valokuva 2007 raportissa) on mielestäni huonosti tonttimaaksi sopivaa: muhkuraista kalliopaljastumaa, hyvin epätasaista maastoa. Lähitöllä olisi tasaisempaa ja vähäkivisemääkin maastoa (jossa en havainnut rakenteita enkä satunnaisissa lapionpistoissa merkkejä asutuksesta).

Alueelle ja alueelta ei siis voi paikantaa vanhan Petarsin talon paikkaa. Nykyinen muinaisjäännös tällä paikalla ei täytä Museoviraston ohjeistuksien mukaisia muinaisjäännöksen kriteereitä. Muinaisjäännökselle ei siis ole perusteita. Alueen muinaisjäännösstatus olisi siis syytä poistaa. Ei ole myöskään perusteita rajata jotain aluetta muinaisjäännöksi tai joksikin muuksi alueeksi. Ehdotan, että kohde muutetaan ”muuksi kohteeksi”.

Luoteeseen. oikealla vanhaa peltoa taustalla ison kuusen oikealla puolella on piste missä on havaittu tulisijan pohja v. 2007 ja tuolloin tonttimaaksi on arveltu kuvassa pellon takana näkyvää rinnettä.

Länteen. Ojaa missä 2007 havaittu palanutta savea ja hiiltä. Tässä osuus pellon reunan ja kallion välillä

Poikkeavaa varpuakasvillisuutta muinaisjäännösrekisterissä olleen koordinaattipisteen kohdilla. Kaakkoon.

Aluetta missä on arveltu Petarsin tonttimaan sijainneen. Ed. sivun kuvien "varpukohta" on vasemmassa kuvassa oikealla olevan männyn takana, vasemmassa kuvassa mänty on keskellä.

Alla: arveltua Petarsin tonttimaata lounaaseen.

Mäen laella oleva moderni kivikasa.

2 Inkoo Ors Gammelby

Mj tunnus: 1000012849

Status Ei mitään

Tyyppi: Ei mitään

Ajoitus: Ei mitään

aiemmin: kiinteä muinaisjäännös

aiemmin: asuinpaikat, kyläpaikat

aiemmin: historiallinen

Koordinaatit N 6651886 E 326240 tulisijan perustus

Tutkimukset Haggrén, G, Heinonen, T, Terävä, E, 2007. Keskiaikaisten muinaisjäännösten inventointi Läntisellä Uudellamaalla.

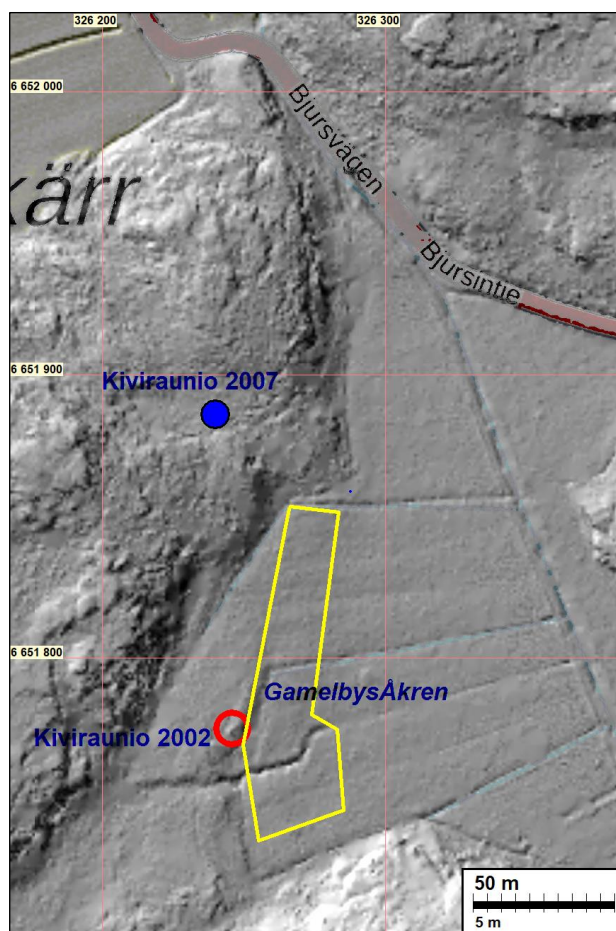
Kuvaus Haggren & al 2007:

Orslandetin saaren keskellä sijaitsevassa Gammelbyssä oli 1500-luvun puolivälissä vain yksi talo ja sekin autioitui ennen vuosisadan loppua. Gammelbyn tonttimaa

sijaitsee nykyään keskellä metsää, etelään viettävässä rinteessä, missä erottuu yhä iso uuninraunio. Tonttimaalla olevista tuulenkaadoista löytyi mm. palanutta savea.

Tonttimaan halki virtaavan pienen puron länsipuolisen terassin maaperä on hyvin hiilipitoista, ja paikalla on keskiajalla ollut paja, johon liittyvää kuonaa on maaperässä yhä runsaasti. Gammelbyn tonttimaata on tutkittu arkeologisin kaivauksin vuosina 2005 ja 2007.

Jansson ja Latikka (2002) mainitsevat s. 497 että Orsin kylän vanhemman tonttimaan toinen osa, Gammelby sijaitsee Norrbystä joitain satona metrejä etelään. *Jussila*: Norrbyn sijainti on tästä n 320-350 m pohjoiseen.

Jussila 2022:

Inkoon Orsin vanhan kylätontin toisen osan on oletettu sijaitsevan tällä paikalla. Arvelu perustuu v. 1769 kartan "GammelbysÅkren" nimiseen peltolohkoon. Vuonna 2007 raportoidussa inventoinnissa alueella havaittiin tulisijan perustus sekä sen lähellä olevista tuulenkaadoista palanutta savea. Raportissa on valokuva tuulenkaadoista, jotka sijaitsevat edelleenkin saman näköisinä samoilla kohdilla, tulisijalle ilmoitetun koordinaattipisteen itäpuolella olevalla loivasti laaksoon laskevalla tasanteella, kallioiden välissä.

Kohdalla missä tulisijan pohjan on sanottu olevan ei ole mitään tulisijaan tms. viittaavaa, eikä myöskään missään n. 70 m säteellä siitä. Tutkin alueen perusteellisesti – metri metriltä. Tulisijan itäpuolella on tiheästi tuulenkaatoja, uusia ja vanhoja. kävin läpi kaikki niiden juurten esiin nostamat maakasat ja pengoin niitä myös lastalla. Maaperä on hienoaaineksista, hieman soraista moreenia. Missään tuulenkaadossa en havainnut palanutta savea tai muita merkkejä ihmistoinnista. Kopaisin myös lapiolla maata auki paikoin – tulos sama.

On selvää, että annetun koordinaattipisteen kohdalla ja lähialueella ei ole tulisijan rauniota eikä myöskään mitään merkkejä vanhasta asutuksesta. Havaintomahdollisuudet olivat nyt hyvät joten mielestäni tulos on selvä. Muinaisjäänös on väärässä paikassa – tässä sitä ei ole.

2B: 2007 ilmoitetusta koordinaatista 112 m etelään on kiviraunio (N 6651775 E 326246,05). Olisiko ollut lyöntivirhe koordinaatissa? Toisaalta valokuva on koordinaattipisteen läheltä. Nyt havaitun kiviraunion ympärillä ja lähellä ei ole merkkejä vanhoista tuulenkaadoista eikä uusiakaan. Alueen v. 2007 kuvaus sopisi kyllä paremmin tämän nyt havaitun raunion tienoille. Sen eteläpuolella on puro. Kiviraunio sijaitsee itäpuolen vanhasta pellosta nousevan harjanteen reunalla. Harjanne on ilmeisesti kallio pohjainen, koska se nousee pehmeästä itäpuolen maasta varsin jyrkästi. Harjanteen itäpuolella, sen juurella on "GammelbyÅkren".

Harjanteen eteläosassa, kiviraunion eteläpuolella on pieni moreenimaan poikki kulkeva puro-uoma, joka laskee harjanteelta alas ja ojana vanhan pellon poikki. En havainnut purossa nokista tms. kulttuurimaata, enkä ojan alkupäässäkään (en tosin ottanut ojan reunoja esiin lapiolla).

Kiviraunion lähelle ja yhden viereen tein joitain koekuoppia. Niissä maaperä oli hiesua – aivan puhdasta. Jälkikäteen voisi hieman harmitella, että en tehnyt useampia kuoppia kivikasan kupeeseen – olosi asia tullut selvemmäksi. Nyt en saanut muutamista koekuopista mitään vihjetä vanhasta asutuksesta tai tulen pidosta. Kivikasa vaikuttaa suhteellisen nuorelta. Aivan sen molemmin puolin (harjanteen alla ja päällä kivikasan länsipuolella) on ollut pelto vielä 1960 luvulla. Kallistun siihen tulkintaan, että kiviraunio on raivausröykkiö, suhteellisen nuori.

Yhteenveto: Mitään asumisen tai vanhan ihmistoiminnan jälkiä en alueella havainnut – ainoa on siis em. kivikasa. Onko alueella siis voinut sijaita Orsin vanhan kylän jokin talo tai osa? Aina-kaan se ei ole sijainnut muinaisjäänösrekisteriin merkityssä paikassa. Vanhan pellon kupeessa oleva kiviraunio ei vaikuta vanhalta. Se olisi ainoa mahdollinen vihje paikalla olleesta asutuksesta, jos se olisi vanha. Voisiko pellon nimi yksinkertaisesti viitata "Gammelbyhyn" 300 m pohjoisessa (joka 1769 kartalla NorrbyÅkren) – pelto olisi ollut alkujaan sen ja kylän autioituttua Bjurs olisi sen ottanut.

Ehdotan että kohteen status muutetaan muuksi kohteeksi (tai "mahdolliseksi muinaisjäänökseksi") ja sen sijaintipaikka muutetaan osoittamaan nyt havaittua kivikasaa.

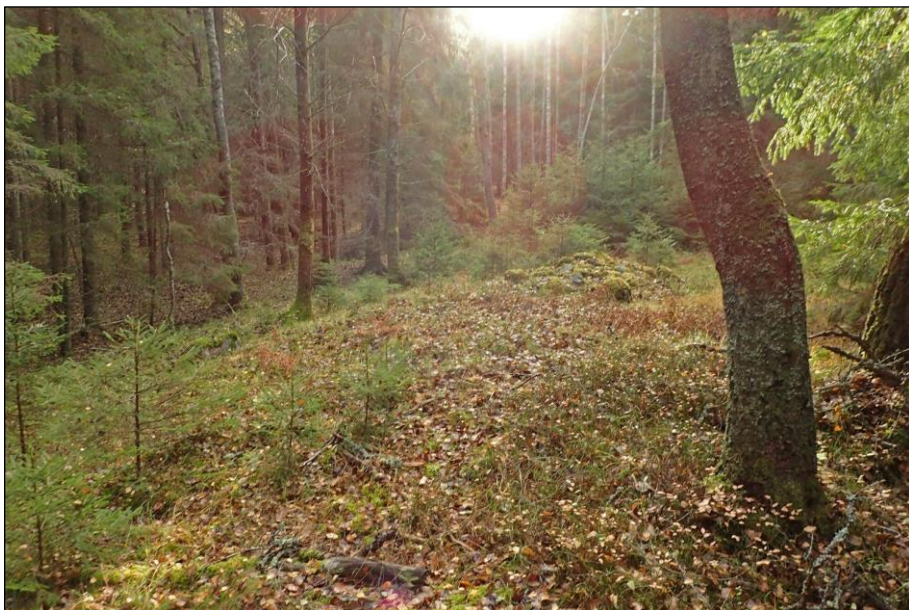
Kiviraunio – raivausröykkiö vaiko 400 vuotta vanhan uunin jäännös? Itään.

Kiviraunio, koilliseen.

Etelään

Taustalla kiviraunio pohjoisesta.

Tuulenkaatoja paikalla minkä länsipuolelle on merkitty tulisijan pohja 2007, koilliseen ja lounaaseen.

3 Inkoo Ors Petaträsk

Mj tunnus: -
 Status ei mitään
 Tyyppe: vesimyllyn paikka
 Ajoitus: historiallinen 1600-1700 luku

Koordinaatit N 6651805 E 326802

Kuvaus *Haggren 2007* (s. 18):

Noin 500 m Petarsin tontilta itään on Petaträsk-niminen pieni järvi. Sen pohja-sedimenteistä otetut siitepölynäytteet osoittavat, että alueelle on syntynyt jo keskisellä rautakaudella peltoviljelyä ja kiinteätä asutusta. Petaträsketistä länteen laskevassa purossa on vanha myllynpaikka, joka on merkitty 1600-luvun lopun karttaan. Myllyyn liittyviä kevyitä patorakennelmia on säilynyt molemmin puolin. puron uomaa.

Jussila 2022:

En löytänyt Kansallisarkistosta (Astia) aluetta kuvaavaa 1600 luvun karttaa. Löytyi Orsin kartta v. 1693, mutta se katkeaa (lännessä) pari sataa metriä ennen Petaträskiä. Orsin 1769 kartalle on merkitty lammen itäpuolella olevan suo nimeksi Kvarnkiärr. Myllyä eikä myllystä laskevaa puroa ole siihen merkitty. Myllyä ei ilmeisesti pidetty enää lammen purossa tuolloin.

Lammesta laskee länteen, Kvarnkiärrin läpi pieni, ojamainen purouoma. Se oli lokakuussa 2022 täysin kuiva. Lammen suorannasta lähti kuivunut rantasuopohjainen uoma koilliseen kohti kallioiden välissä olevaa kapeaa kolaa, josta uoma laskee pari metriä pudoten suolle. Kynnyksen kohdalla kallioiden välillä on kiviä, joiden lomasta uoma laskee kivikkoista rinnettä alas suolle. Kynnyksen kohdalla, sen etelä reunamilla on neljä kiveä ikään kuin rivissä – ovatko ne luontaisia vai ihmisen asettelemia, ei ole mielestäni lainkaan varmaa. Kallistun luontaisuuteen.

Minkäänlaisia patorakennelmia (ellei em. neljä kiveä) en havainnut, enkä mitään muitakaan rakennelmia tai ihmisen tekemäksi arveltavissa olevia maa- tai kivirakenteita uoman alueella ja lähistöllä. Veden virtaus purossa on ollut aina vähäinen ja oletettavasti suurimman osan vuotta olematon. Sen näkee jo pienen uoman kuluneisuudesta. Järvi on kuroutunut n. 2500 vuotta sitten (Haggren 2004). Paikalla on ollut ilmeisesti kevytrakenteinen kausimylly, jota on käytetty vain keväisin, kun purossa on ollut virtausta.

Petraträsk kuvattuna (kuivan) lasku uoman suulta itään.

Uoman suu etelään ja länteen

Uomaa ennen kallioiden välissä olevaa kynnystä, luoteeseen

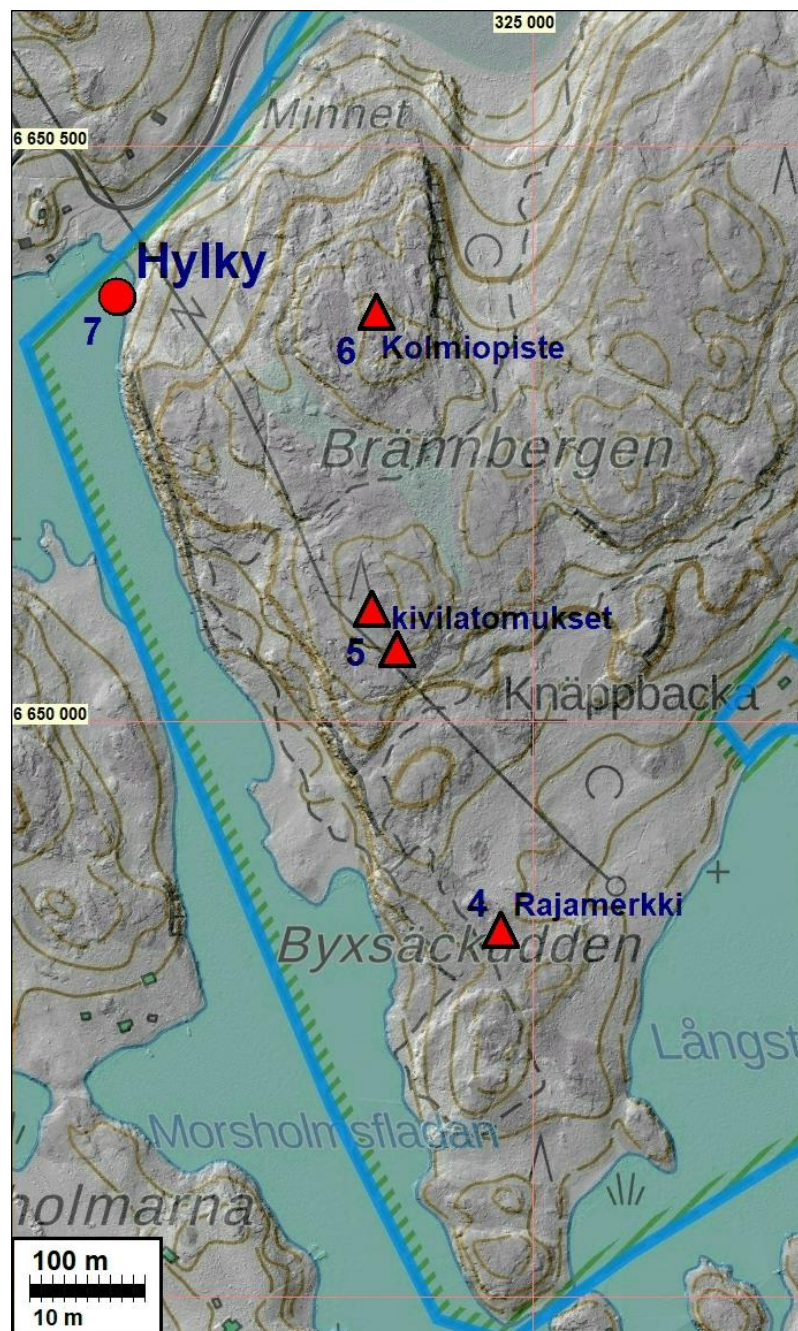

Kynnys jossa neljä kiveä ikään kuin rivissä pikkuisen uoman eteläreunalla, länteen ja etelään

Kynnys lännen puolelta itään ja uomaa kynnnyksen länsipuolella ennen suota.

Kartta Lounaispään havainnot 4-7

4 Inkoo Bjurs Byxsäckudden

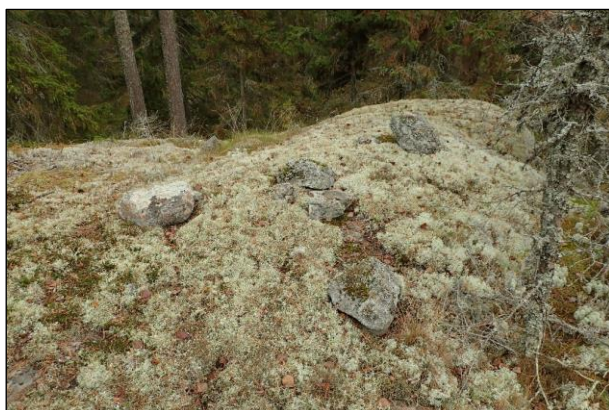
Mj tunnus: -
 Status mahdollinen muinaisjäännös
 Tyyppi: kivilatomus, rajamerkki?
 Ajoitus: historiallinen

Koordinaatit N 6649819 E 324971

Kuvaus *Jussila 2022:*

Kallioalueen itäreunalla, pienen kallionyppylän päällä on kivilatomus, jossa on keskellä kolme kiveä ja sitten ristin muodossa neljä kiveä niiden ympärillä. Latomus vaikuttaa rajamerkiltä (mm. rajamerkkiohjetta ennen isojakoa) mutta vanhoissa kartoissa (1769-1994) alueella ei ole mitään rajoja lähimainkaan. Alue on aina ollut niissä Bjursin talon maita.

Jos kyseessä on rajamerkki, se saattaa olla isojaon aikaa vanhempi. Mikä raja paikalla olisi voinut olla? Latomus voi olla myös muussa tarkoituksessa tehty: leikki, suunnistus tai muu huvitus. Voisiko latomus liittyä myös alueella tehtyyn kartoitukseen 1760 luvulla tai 1917-1925.

Mahdollinen rajamerkki, itään ja alla etelään.

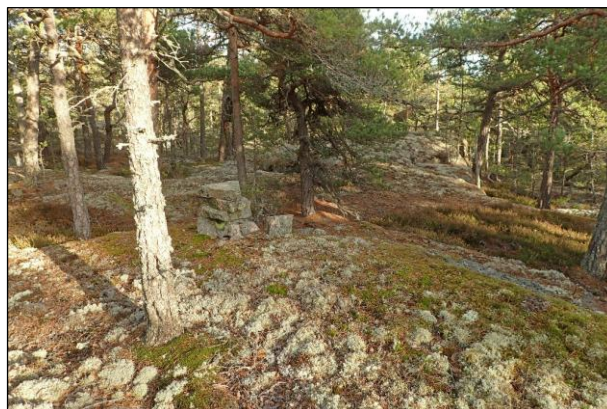

5. Inkoo Bjurs Knäppbacka

Mj tunnus: -
 Status: muu kohde
 Tyyppi: kivilatomus
 Ajoitus: historiallinen, moderni

Koordinaatit N 6650063 E 324882 (eteläisempi kivilatomus)

Kuvaus *Jussila 2022*:
 Kallioalueen laen länsireunamilla, sähkölinjan kupeessa on kaksi kivilatomusta n. 40 m etäisyydellä toisistaan. Latomukset ovat ikään kuin pieniä kivitorneja, kummeleita. Toisen keskellä on kelottunut keppi pystyssä. Latomukset ovat selvästikin nykyajan tuotteita.
 Latomukset N 6650063 E 324882, eteläinen ja pohjoinen N 6650099 E 324858

Eteläisempi latomus, alla pohjoisempi latomus

6 Inkoo Bjurs Brännbergen

Mj tunnus: -
 Status: muu kohde
 Tyyppi: kivilatomus, kolmiopiste
 Ajoitus: historiallinen, moderni

Koordinaatit N 6650063 E 324882

Kuvaus *Jussila 2022*: Kallioalueen laen pohjoisosassa on peruskartoille merkityn kolmiopisteen kohdalla kivilatomus – neljä kiviä ristin muodossa (lähes kuten koh-

teessa 4), muuta suuremmin välein. Siinä on puutavaraa päällä, ilmeisesti jonkun vanhan ilmakuvauksen merkin jäänteet. Näiden eteläpuolella muutaman metrin päässä on pieni kivilatomus jossa muutama kivi päällekkäin. (kuten kohteessa 5)

Neljä kiveä ristin muodossa ja niiden pohjoispuolella oleva latomus (alla).

7. Inkoo Bärösund Verkviken

Mj tunnus: 1000030970
 Status: muinaisjäännös
 Tyyppi: hylky
 Ajoitus: historiallinen

Koordinaatit: N 6650368 E 324646

Tutkimukset: Koivikko ja Pihlanjärvi tarkastus 2017

Kuvaus *Muinaisjäännösrekisteri:*
 Sijaintipaikka on Inkoon sisäsaaristossa Bärösundin itäpuolella Verkvikenin eteläpuolella olevan merenlahden pohjukan itärannassa.

Rantaviivan tuntumassa mutapohjassa on puisen aluksen kuluneita osia, muun muassa noin 30 cm:n levyisiä kylkilautoja, kaaren osia ja pohjatukki. Alus on ollut limisaumainen suurehko vene. Löytö tehtiin toukokuussa 2017 veden ollessa poikkeuksellisen kirkasta ja matalalla. Museoviraston teki tarkastussukelluksen hyllylle

kesällä 2017. Teetettyjen radiohiiliajoitusten mukaan kyseessä on todennäköisesti 1400- tai 1500 -luvulla valmistetun aluksen jäänteet.

Kuninkaan kartaston mukaan Verkvikeniin oli vielä 1700-1800 -lukujen vaihteessa salmen kautta vesiyhteys (Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805, s. 12, SKS 1989).

Jussila 2022:

En tarkastanut kohdetta
